

Oslo, 11.6.2024

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD)

Høring – forslag til statlige planretningslinjer for klima og energi

Vi viser til høring av forslag til statlige planretningslinjer for klima og energi, (deres ref. 24/1027-1).

Norsk Friluftsliv representerer de 19 store frivillige friluftslivsorganisasjonene i Norge, med til sammen nærmere en million medlemskap og rundt 5000 lokale lag og foreninger. Norsk Friluftsliv skal blant annet ivareta allemannsretten, fremme det enkle og naturvennlige friluftslivet og sikre friluftslivets naturgrunnlag. Som en del av dette arbeidet jobber vi for å styrke hensynet til natur og friluftsliv i politikk, planer og lovverk.

Innledning

Verden står nå overfor to eksistensielle menneskeskaptede kriser; tap av naturmangfold og klimaendringer. Arealinngrep og nedbygging av natur er den viktigste årsaken til tap av naturmangfold, samtidig er måten vi bruker våre landområder på, en betydelig driver av klimaendringene. Det fundamentale problemet er at begge krisene skyldes at mennesket tar for stor plass og bruker for mye av jordas ressurser. Vi mennesker driver en rovdrift på naturen på en måte som ødelegger selve grunnlaget for vår økonomi, matsikkerhet, helse og livskvalitet. Med andre ord, vi tærer på naturkapitalen og kaller det verdiskapning. Naturrisikoutvalget har i *NOU 2024:2 I samspill med naturen* beskrevet hvilke farer vi står overfor hvis vi ikke tar dette på alvor. Naturkrisen og klimakrisen må derfor sees i sammenheng, og tiltakene som gjennomføres må være positive for å løse begge krisene samtidig. Alle tiltak som er positive for naturen er positive for klima, men det er ikke alle tiltak, som er positive for klima, som er positive for naturen. Naturavtalen forplikter oss til å verne 30 % av norsk natur og restaurere 30 % av ødelagt natur. Planretningslinjene må derfor også bidra til å oppfylle disse forpliktelsene.

Riksrevisjonen har ved flere anledninger, første gang i 2007, slått fast at arealforvaltningen i Norge ikke er bærekraftig, og skriver blant annet at [«Målene om en økonomisk og sosial bærekraftig utvikling kan ikke nås på lang sikt dersom det ikke samtidig blir tatt tilstrekkelig hensyn til grunnleggende økologisk bærekraft»](#). Siden den gang har vi bygget ned natur- og friluftslivsområder i stor skala, noe som er godt illustrert, blant annet gjennom NRKs [«Norge i rødt, hvitt og grått»](#) og [«Oppsynsmannen»](#).

For å få til en bærekraftig arealforvaltning mener Norsk Friluftsliv blant annet at:

- Naturens rettsvern må styrkes. I arealsaker der utbyggingsinteresser og natur- og friluftslivsinteresser veies mot hverandre, må hensynet til natur og friluftsliv veie vesentlig tyngre enn i dag.
- Forvaltning av norsk natur må foregå gjennom mer helhetlig planlegging, færre enkeltvedtak og mindre sektorstyrt.

- En ambisiøs og helhetlig plan for energi og klima må på plass for å sikre at det grønne skiftet blir en omstilling som løser både klimakrisen og naturkrisen.
- Den mest miljøvennlige energien er den vi faktisk ikke bruker, og derfor må potensialet i spare- og energieffektiviseringstiltak hentes ut før man vurderer å bygge ut ny fornybar energiproduksjon som fører til ytterligere naturinngrep.
- Verdien av naturmangfold, økosystemtjenester (grunnleggende goder, tjenester og funksjoner vi mennesker får fra naturen), naturen som arena for friluftsliv, økt livskvalitet og folkehelse må veie vesentlig tyngre enn i dag i vurderinger av fordeler og ulemper ved ytterligere energiutbygging.
- Behovet for ny fornybar energiproduksjon må dekkes av de tiltakene med lavest mulig miljøavtrykk, blant annet opprusting av eksisterende vannkraft, solcelleenergi (på tak/fasader og grå arealer), grunnvarme og bedre utnyttelse av overskuddsenergi fra industrien.
- Ivaretagelse av intakt natur og restaurering av økosystemer er de mest effektive, robuste og rimeligste løsningene for klimatilpassing, lagring og opptak av karbon. Kutt i klimagassutslipp gjennom overgang fra fossil til fornybar energi må derfor ikke skje på bekostning av dette.
- Arealnøytralitet må være et overordnet mål i all arealplanlegging. For å oppnå dette, må:
  - det utvikles og innføres nasjonale, regionale og kommunale arealregnskap, slik at vi vet hva vi har og eventuelt hva vi mister.
  - fortetting og bruk av grå arealer innenfor allerede bebygde områder og gjenbruk og forbedring av eksisterende bygninger og infrastruktur prioriteres, framfor nedbygging av nye natur- og friluftslivsområder.
- Sivilsamfunnet, herunder natur- og friluftslivsorganisasjonene, må sikres reell medvirkning i beslutningsprosesser som gjelder arealforvaltning.
- For å ivareta nasjonale interesser i arealforvaltningen, må statsforvalterens innsigelsesmyndighet styrkes og ikke svekkes.

Kommentarer til retningslinjene

Det er positivt at det nå gjennomføres en revisjon av planretningslinjene og at disse blir mer konkret og et tydeligere styringsverktøy. Under formålet står det at «Retningslinjene skal bidra til at livsgrunnlaget og naturmangfoldet sikres for dagens og framtidige generasjoner». For å oppnå dette mener vi at planretningslinjene må bli tydeligere og mer konkrete på hensynet til natur og friluftsliv, og noe som bør tas inn i kapittel 3 Generelle retningslinjer. Dette gjelder for eksempel områder som (lista er nødvendigvis ikke uttømmende):

- Buffersoner rundt verneområde og INON-områder med buffersoner
- Store sammenhengende område med urørt preg, trua og utvalgte naturtyper, nasjonalt og regionalt viktige friluftslivsområder, og utvalgte kulturlandskap
- IBA-områder (viktige lokaliteter for fugl), viktige leveområde og trekkområder for ansvarsarter, truede og prioriterte arter som blant anna villrein

- Myr og anna våtmark, torvmark og karbonrik skog.
- Strandsonen, både langs sjøen og langs vann og vassdrag
- Markaområder og andre lokalt viktige friluftslivsområder rundt byer og tettsteder
- Grøntområder og grøntstruktur i byer og tettsteder

Retningslinjene må bli tydelige på at:

- valg av løsninger for klima og energi, skal ivaretar hensynet til både naturkrisen og klimakrisen. Det betyr blant annet at:
  - energieffektivisering og energiøkonomisering må prioriteres framfor tiltak som fører til nedbygging av nye arealer
  - utbygging av fornybar energiproduksjon primært legges til grå arealer og andre arealer som allerede er sterkt preget inngrep
  - fasader og tak utnyttes til solenergi framfor nedbygging av nye arealer
- det stilles krav til arealregnskap og arealnøytralitet i alle prosjekter
- det stilles krav til gjennomgang av gamle planer for å få ut planer med negative konsekvenser for natur og klima
- det stilles tydelige krav til statlige myndigheters egen drift, virksomhet og arealplanlegging på tilsvarende måte som for kommunene.
- sivilsamfunnet, herunder natur- og friluftslivsorganisasjonene, må sikres medvirkning i beslutningsprosessene.

I webinarer om planretningslinjer, som KKD har gjennomført, ble det sagt at disse retningslinjene er grunnlag for innsigelse. Dette mener Norsk Friluftsliv er en forutsetning og helt nødvendig, hvis disse retningslinjene skal ha noen verdi. Som vi skriver ovenfor i innledningen, må statsforvalterens innsigelsesmyndighet styrkes, og ikke svekkes, slik vi dessverre har opplevd det gjennom lang tid.

Til slutt er det viktig å se *SPR for klima og energi* i sammenheng med *SPR for arealbruk og mobilitet*. Disse planretningslinjene må derfor gjensidig vise til hverandre.

Vi viser også til uttalelser fra Den Norske Turistforening og Norges Jeger- og Fiskerforbund.

Vennlig hilsen
Norsk Friluftsliv

Bente Lier
generalsekretær

Hans Erik Lerkelund
fagsjef naturforvaltning